

De socio-professionele statuten uit de Sociale Zekerheid in België

Scenario's 1975 - 2050
per leeftijd en geslacht

De leefbaarheid van het sociale-zekerheidsstelsel op korte, en vooral op lange termijn is en blijft een belangrijk item voor al wie rechtstreeks en onrechtstreeks betrokken is bij het beleid in dit land. Het Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu gaf daarom - reeds een tiental jaar geleden - de opdracht aan een groep wetenschappelijke onderzoekers, o.l.v. de auteurs van dit boek, om een socio-demografisch en socio-professioneel model te ontwikkelen dat de verwachte evoluties op demografisch en economisch vlak kan omzetten in de verdelingen van de bevolking die toepasselijk zijn in de sociale-zekerheidsstelsels.

Het resultaat van dit omvangrijke en unieke werk wordt nu gepresenteerd in dit boek. Het beschrijft en projecteert het aantal bijdrageplichtigen en uitkeringsgerechtigden per leeftijd en geslacht volgens de stelsels en statuten van de sociale zekerheid in België. Met de hulp van de observaties voor 1972 tot 1995 werden scenario's gebouwd tot het jaar 2050, gebaseerd op een aantal combinaties van demografische projecties en veronderstellingen over de economische groei. Zo wordt telkens enerzijds het aantal bijdragenden berekend per stelsel (werknemers, zelfstandigen, ambtenaren) en anderzijds het aantal gerechtigden op inkomensvervangende uitkeringen (werklozen, gepensioneerden, mindervaliden, ...) en op kostencompenserende vergoedingen (gezondheidszorg, kinderbijslag, ...). De sterkte van de modellen ligt in het feit dat zij toelaten om de onderlinge interdependenties van het sociaal bestel te ontdekken. De auteurs evalueren tenslotte diverse tendensen en duiden aan welke stand houden doorheen alle scenario's - en die men dus moet inbouwen in het beleid. Ze vertalen ook de resultaten van de verhoudingen van het aantal bijdragenden/uitkeringsgerechtigden naar een begroting voor de sociale zekerheid.

De bruikbaarheid van dit boek wordt verhoogd door de bijhorende CD-ROM, die de mogelijkheid biedt om dynamische piramiden te produceren en interactief de cijfers van het model te visualiseren.

Inhoud

Voorwoord	5
Lijst van tabellen	15
Lijst van figuren	19
Praktische wenken in verband met de grafieken en de CD-ROM	31
I. INLEIDING	37
II. CONCEPTEN EN HYPOTHESEN	41
II.1. De demografische limiet	41
II.1.1. De bevolkingsprojecties	41
II.1.2. De demografische en sociale afhankelijkheidsratio's	43
II.2. De macro-economische omgeving	44
II.2.1. De groei van het bruto binnenlands product per capita	44
II.2.2. De macro-economische conjunctuur op korte termijn	45
II.2.3. De macro-economische omgeving op lange termijn	46
II.3. De reglementaire omgeving in de Sociale-Zekerheidssector	46
II.3.1. Gelijkblijvend beleid voor de sociale zekerheid	46
× II.3.2. De verlenging van de officiële pensioenleeftijd van de vrouwen	47
II.4. Het socio-professioneel model	47
II.4.1. De socio-professionele statuten van het model	48
II.4.2. De werking van het model	51

III. HET MODEL	53
III.1. Het demografische kader	53
III.1.1. De gegevensperiode	53
III.1.2. De projectieperiode	54
III.2. De macro-economische omgeving	55
III.2.1. De gegevensperiode	55
III.2.2. Korte termijn economische randvoorwaarden	56
III.2.3. Lange termijn economische randvoorwaarden	57
III.3. De socio-professionele statuten	60
III.3.1. De gegevensperiode	60
III.3.1.1. De statuten	60
III.3.1.2. De doorstroming, overgangs- en verdelingswaarschijnlijkheid	64
III.3.1.2.1. De doorstromingsprobabiliteiten	64
III.3.1.2.2. De overgangsprobabiliteiten	66
III.3.1.2.3. De verdelingsprobabiliteiten	69
III.3.2. Werking van het model in projectie	69
III.3.2.1. De logica van de projectie	69
III.3.2.2. De gedragsvergelijkingen voor de probabiliteiten	73
III.4. Techniek	76
IV. OVERZICHT VAN DE HELE PERIODE	79
IV.1. Inleiding	79
IV.2. De bevolking	80
IV.2.1. Bevolkingsscenario's	80
IV.3. De macro-economische omgeving	91
IV.4. Overzicht met grafieken en piramiden	94
IV.4.1. Bevolking beschikbaar voor de arbeid: demografisch en socio-professioneel	94
IV.4.2. De bevolking in socio-professionele categorieën	99
IV.4.3. Arbeidsgeschikten en werkenden	103
IV.4.4. De uitkeringsgerechtigden	109
IV.4.4.1. Inleiding	109
IV.4.4.2. Kinderen thuis en in het onderwijs	113
IV.4.4.3. Dienstplichtigen	115
IV.4.4.4. De arbeidsongeschikten	115
IV.4.4.5. De werklozen	121
IV.4.4.6. De gepensioneerden	126

IV.5. De uitkeringsgerechtigden van de sociale zekerheid en de sociale afhankelijkheidsratio	129
IV.5.1. De 'atoombom' van de sociale zekerheid	129
IV.5.2. De afhankelijkheidsratio's	131
 V. GEDETAILLEERDE ANALYSE EN STELLINGEN OVER VERLEDEN EN TOEKOMST	137
V.1. Inleiding	137
V.2. Geboorten, kinderen en dienstplichtigen	137
V.2.1. Een jaar langer in het scholingsproces blijven	139
V.2.2. Schoolverlaters naar het statuut van dienstplichtige	147
V.2.3. Schoolverlaters naar de maatschappelijke voorraad van arbeidsgeschikten	147
V.3. De werkloze bevolking	147
V.3.1. Het aantal werklozen, de werkloosheidsgraad en de werkloosheidskans	149
V.3.2. Evolutie van de kans om werkloos te worden	156
V.3.3. De kans om in de werkloosheid te blijven	159
V.3.4. De duur van de werkloosheid	161
V.3.5. Onderzoek naar de werkloosheidskans van mannen en vrouwen per leeftijd	165
V.3.6. Vergelijking van de loopbanen van mannen en vrouwen	169
V.4. De werkende bevolking	172
V.4.1. Het aantal werkenden	173
V.4.2. Werkenden per stelsel	177
V.4.3. Aandeel van de werkenden in de arbeidsgeschikten van 25 en 50 jaar oud	181
V.4.3.1. Studie van de evolutie in de tijd	181
V.4.3.2. Studie van de evolutie van de loopbaan	185
V.4.3.3. Belang van de deeltijdse arbeid	187
V.4.4. 'Stromen' van werkenden naar andere statuten	191
V.5. De gepensioneerd bevolking	191
V.5.1. Het aantal gepensioneerd	193
V.5.2. De ratio van het aantal gepensioneerd op de bevolking	194
V.5.3. Gepensioneerd uit de verschillende stelsels	195
V.5.4. Aandelen van de stelsels bij de gepensioneerd	200
V.5.5. Verandering van de pensioenleeftijd en de stroom naar het gepensioneerd-statuu	200
V.6. Stellingen over verleden en toekomst	202
V.6.1. De participatie- en activiteitsgraden van mannen en vrouwen in de arbeidsmarkt	203
V.6.1.1. De participatiegraden	205
V.6.1.2. De activiteitsgraden	207
V.6.1.3. De verdeling van de participatiegraden over de leeftijden	209

V.6.1.4.	Volgen van de activiteitsgraad doorheen de loopbaan van vrouwen	211
V.6.1.5.	De loopbaan	212
V.6.2.	De man/vrouw verhouding in de demografische groepen en socio-professionele statuten	212
V.6.2.1.	Jongeren	212
V.6.2.2.	Werkenden	213
V.6.2.3.	Werklozen	215
V.6.2.4.	Ouderen	217
V.6.3.	De verhouding tussen het aantal rechthebbenden en het aantal bijdragenden	218
V.6.3.1.	Verhouding tussen werklozen en tewerkgestelde werknemers	218
V.6.3.2.	De verhouding tussen gepensioneerden en tewerkgestelden in de drie stelsels	219
V.6.3.3.	Globale verhouding tussen rechthebbenden per sociale risico en totale bijdragenden	225
VI.	GRONDIGE STUDIE VAN DE TOEKOMST: ALTERNATIEVE SCENARIO'S	231
VI.1.	Inleiding	231
VI.1.1.	Demografische basisveronderstellingen	232
VI.1.2.	Economische basisveronderstellingen	240
VI.1.3.	Combinaties van scenario's of veronderstellingen	241
VI.2.	De basisveronderstellingen	245
VI.2.1.	Overzicht	245
VI.2.1.1.	Tewerkstelling en BBP	247
VI.2.1.2.	Tewerkstelling en bevolking	249
VI.2.1.3.	De productiviteitsgroei	251
VI.2.1.4.	Activiteitsgraden en werkloosheidsgraden	252
VI.3.	Variabelen die aansluiten bij de bevolking	255
VI.3.1.	De kinderen en scholieren	256
VI.3.2.	De beschikbaren voor arbeid	257
VI.3.3.	Seniliteitsratio en demografische afhankelijkheidsratio's	257
VI.4.	Variabelen over de actieve leeftijden die aansluiten bij economische groei en bevolking samen	259
VI.4.1.	De actieven	259
VI.4.2.	Vrouwelijke en mannelijke activiteitsgraden	261
VI.4.3.	Het aandeel van de actieven in de bevolking tussen 18 en pensioenleeftijd die niet studeert en niet arbeidsongeschikt is	263
VI.4.4.	Tewerkstelling	265
VI.4.5.	Werkloosheid	267
VI.4.6.	Beschikbaren voor arbeid: werkenden, werklozen en ten lastes	271
VI.4.6.1.	De beschikbaren ten laste	273
VI.4.6.2.	Tewerkgestelden en werklozen	275

VI.4.6.3. Leeftijdsverdelingen van de werkenden in de drie extreme scenario's	275
VI.4.7. De arbeidsongeschikten	278
VI.5. Variabelen over oudere leeftijden	278
VI.6. Conclusie over de uitkeringsgerechtigden en de bijdragenden van de sociale zekerheid	283
VI.6.1. Typologie van de scenario's	283
VI.6.2. Uitkeringsgerechtigden	283
VI.6.3. De sociale ratio	284
VII. BEGROTING VAN DE SOCIALE ZEKERHEID IN FUNCTIE VAN HET AANTAL MENSEN IN DE STATUTEN	289
VII.1. Inleiding	289
VII.2. Structuur van het begrotingsmodel	291
VII.2.1. Werknemersstelsel	291
VII.2.2. De zelfstandigen	292
VII.2.3. De ambtenaren	294
VII.3. Studie van de begroting van de Sociale Zekerheid in het referentiescenario	295
VII.3.1. De werknemers	295
VII.3.2. De zelfstandigen	299
VII.3.3. De ambtenaren	300
VII.3.4. Synthese van de begroting van de sociale zekerheid in alle stelsels	302
VII.4. Studie van de begroting van de Sociale Zekerheid in de alternatieve scenario's	307
VII.4.1. De inkomsten	307
VII.4.2. De uitgaven	309
VII.4.3. De uitgavecategorieën	310
VII.5. Probleem van de invloed van het saldo van de begroting van de Sociale Zekerheid op de overheidsschuld	317
VIII. SCENARIO MET PENSIOENLEEFTIJD VAN VROUWEN OP 60 JAAR (oud systeem)	321
VIII.1. Formulering van de alternatieve veronderstelling	321
VIII.2. Effect van de pensioenverlenging op het aantal vrouwen in de verschillende statuten	322
VIII.2.1. Veranderingen van het aantal rustgepensioneerde vrouwen	322

VIII.2.2. Verdeling van de niet-rustgepensioneerde vrouwen over de andere statuten	324
VIII.2.3. Effecten van de pensioenverlenging op de werkenden en werklozen op de lange termijn	331
VIII.2.4. Effecten op de levensloop van een cohorte	335
VIII.2.5. Effecten op het aantal uitkeringsgerechtigden en de sociale ratio	335
VIII.3. Effecten van de pensioenleeftijdverlenging van vrouwen op de overheidsfinancies	337
 Bijlage A.	
Technische structuur van het model	341
 A.1. Inleiding	 341
A.2. Het demografische kader	343
A.3. De macro-economische omgeving	344
A.3.1. Korte termijn economische randvoorwaarden	344
A.3.2. Lange termijn economische randvoorwaarden	346
A.3.3. Samenvatting voor de simulatie	349
A.4. De socio-professionele statuten	351
A.4.1. De projectievergelijkingen voor de probabiliteiten	351
A.4.2. De bevolkingshypothese	353
A.4.3. De hypothesen voor de pensioenverlengingen en de hypothese voor de economische groei	353
A.4.4. De scholieren	353
A.4.5. Kinderen en schoolverlaters	356
A.4.6. Dienstplichtigen	356
A.4.7. De invaliden	356
A.4.8. De mindervaliden	357
A.4.9. De stroom van werkenden naar pensioenen	359
A.4.10. De kans dat een persoon ten laste weduwe/weduwenaar wordt	359
A.4.11. De kans dat een werkloze op pensioen gaat	361
A.4.12. De correctiefactor voor de pensioenen	361
A.4.13. De rustgepensioneerden per stelsel	362
A.4.14. De overlevingspensioenen per stelsel	362
A.4.15. De arbeidsongeschikten en geschikten	363
A.4.16. De macro-economische tewerkstelling, werkloosheid en actieve bevolking	364
A.4.17. De werklozen boven de pensioenleeftijd	364
A.4.18. De werklozen (eerste ronde)	364
A.4.19. De werklozen (tweede ronde)	367
A.4.20. De werkenden (boven de pensioenleeftijd)	368
A.4.21. De werkenden (eerste ronde)	368
A.4.22. De werkenden (tweede ronde)	373
A.4.23. De werklozen en werkenden (derde ronde, lange termijn model)	374

A.4.24. De actieve bevolking	375
A.5. Wijzigingen in het gedrag wat betreft de overgang naar pensioenen	375
A.5.1. Het verlengen van de officiële pensioenleeftijd van de vrouwen	375
A.5.2. Het verlengen van de arbeid bij werknemers omwille van de scholingsduur	377
 Bijlage B.	
Vijfjaarlijkse tabel van de variabelen	378
 Bijlage C.	
Groeivoet tabel	384
 Bijlage D.	
Gedetailleerde tabellen van de scholings- en doorscholingsgraden	388
 Bijlage E.	
Vergelijkende tabel alternatieven	390
 Bijlage F.	
Lijst van organismen	391
 Bijlage G.	
Lijst van personen	392
 REFERENTIES	395
 CD-ROM voor het visualiseren met grafieken van het referentiescenario en de alternatieve scenario's	